

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskolläraryxamen
HT 2021
Fakulteten för lärarutbildning

Lekens framträdande i undervisning med fokus på förskoleklass

En kvalitativ studie om förskollärares syn på lek som ett
pedagogiskt verktyg.

Jessica Liljegren och Ida Lindström

Författare

Jessica Liljegren och Ida Lindström

Titel

Lekens framträdande i undervisning med fokus på förskoleklass. En kvalitativ studie om förskollärares syn på lek som ett pedagogiskt verktyg.

Engelsk titel

The play's appearance in teaching with a focus on preschool class. A qualitative study of preschool teachers' views on play as a pedagogical tool.

Handledare

Katarina Johansson

Bedömande lärare

Lena Bäckström

Sammanfattning

En kvalitativ studie om förskollärares perspektiv på lek, lärande och undervisning i förskoleklass. Syftet med studien är att genom förskollärares berättelser beforska hur lek integreras tillsammans med skolifierad form i förskoleklassens undervisning och om samverkan mellan skolformerna främjar det. Härmed kan en djupare förståelse för lekens betydelse i förskoleklass skapas. Studien riktar sig i första hand till förskollärare som arbetar i förskoleklass men även till andra pedagoger i förskolan och skolans verksamhet samt alla som vill få en inblick i förskoleklassens verksamhet. Genom semistrukturerade intervjuer har empirin till studien samlats in. Studien tar utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet samt utvecklingspedagogiken. Resultatet synliggjorde att arbetet med att utveckla sociala förmågor hos barn i den nya gruppen i förskoleklass är mycket betydelsefull. Vidare säger studiens resultat att lek träder fram i förskoleklassens verksamhet på varierande sätt. Resultatet pekar på att lek har betydelse i förskoleklassens undervisning och används som ett pedagogiskt verktyg på olika sätt. Samverkans betydelse synliggörs också i studien.

Ämnesord

Förskola, förskoleklass, förskollärare, lek, undervisning, samverkan, övergång, pedagogiskt verktyg.

Förord

Vi vill börja med att tacka förskollärarna som ställde upp på att medverka i vår studie. Tack för att ni tog er tid och delgav oss era intressanta tankar. Vi vill även tacka Anna Henriksson, doktorand i pedagogisk arbete, för att du tog dig tid och hjälpte oss att grundligt reda ut begreppet lekresponsiv undervisning. Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Katarina Johansson för att du har stöttat och hjälpt oss i framskrivandet av detta arbete. Tack för all handledning och för att du har stått ut med alla våra diskussioner.

Vi vill tacka våra familjer som har stått vid vår sida och trott på oss hela vägen. Ert stöd, era hejarop och er omtanke har betytt jättemycket för oss!

Slutligen vill vi tacka varandra:

Jessica! Tänk att vi fixade detta, vilket team! Det har varit otroligt roligt att få skriva detta arbete tillsammans med dig. Du startar alltid dagen med ett leende på läpparna och du har en väldigt fin egenskap, du bryr dig alltid om dem som är i din närhet. Du har lyft oss båda när det varit tufft, tack för det! Tack för att du är du! Du är så otroligt full av glädje, man har aldrig en tråkig stund med dig. Det är en ära att få vara din vän!

Tack Ida. Jag är så otroligt glad att jag fick lära känna dig, en vän för livet! Det har varit fantastiskt roligt att ha fått skriva detta arbete med dig! Så många utvecklande samtal och skratt, ja så roligt det har varit ända från första termin till nu. Tack för att du har stöttat och trott på mig. Tack för att du är du och du har en förmåga att lyfta andra människor utan att du vet om det!

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Begreppsdefinitioner	8
2. Litteraturgenomgång med forskningsöversikt.....	9
2.1 Den så kallade ”bron”	9
2.2 Undervisning	10
2.2.1 Lekbaserad undervisning	11
2.2.2 Skolifierad undervisning	11
2.2.3 Lekresponsiv undervisning	11
2.3 Lek.....	12
2.3.1 Lek för att ta till sig kunskap	14
2.3.2 Lek för att främja sociala förmågor	14
2.4 Teoretiskt perspektiv	15
2.4.1 Sociokulturellt perspektiv	15
2.4.2 Utvecklingspedagogiken	16
3. Metod och bearbetning av empiri.....	17
3.1 Val av insamlingsmetod	17
3.2 Urval.....	18
3.3 Genomförande.....	19
3.4 Bearbetning och analys av material	20
3.5 Etiska överväganden	20

3.6	Metodkritik.....	21
4.	Resultat och analys.....	23
4.1	Lekens framträdande	23
4.2	Social kunskap för att stärka individ och grupp.....	25
4.3	Lek, lärande och undervisning	26
4.4	Samverkan i övergångsfaser	28
4.5	Sammanfattande analys.....	29
5.	Diskussion	31
5.1	Resultatdiskussion.....	31
5.1.1	Lekens betydelse i undervisning	31
5.1.2	Lekens betydelse i utveckling av sociala förmågor	34
5.1.3	Samverkan som främjar förskoleklassens undervisning	36
5.2	Slutsats	38
5.2.1	Vidare forskning	39
	Referenslista.....	40
	Bilagor	43

1. Inledning

Förskoleklass ska erbjuda barn en mjuk övergång mellan förskola och skola för att de skall kunna förbereda sig både socialt och kunskapsmässigt inför grundskolestart. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet poängterar att syftet med förskoleklassens undervisning är att stimulera och utveckla varje barns allsidiga lärande och främja harmonisk utveckling. Vidare skrivs att detta i relation till ett varierat arbetssätt med både förskolan och skolans undervisningsformer, ska vara en del av undervisning för att tillgodose varje barn i dess kunskapsutveckling (Skolverket, 2019). Idag finns begreppen undervisning och lek med som centrala delar i både läroplan för förskolan (Skolverket, 2018) samt läroplan för grundskolan (Skolverket, 2019) som skriver fram att lek ska integreras i undervisning. Lek ska genomsyra undervisning på så sätt att den stärker och utvecklar barn både socialt och kunskapsmässigt (Skolverket, 2019). Författarna till denna studie är två studenter i termin sju på förskollärautbildningen vid Högskolan Kristianstad. Genom utbildning och livserfarenheter har vi erfarit olika arbetssätt i förskoleklassens verksamhet och även tagit del av olika uppfattningar om hur lek kan träda fram i verksamheten. Detta har skapat ett intresse hos oss och därför vill vi skriva ett examensarbete som syftar till att beforska hur undervisning i förskoleklass bedrivs.

1.1 Bakgrund

Begreppet förskoleklass har funnits sedan 1998 och tanken var då att erbjuda barn en tioårig pedagogisk verksamhet där förskoleklassens uppgift var att underlätta integration mellan förskola och skola. Sedan dess har detta utvecklats till att år 2018 bli en obligatorisk skolform där även verksamheten har utvecklats och idag ska verka som en bro mellan förskola och skola (Statsrådsberedningen, 2021). Samma år reviderades läroplan för förskolan och då tillfördes begreppet undervisning vilket i förskolan träder fram genom lek (Skolverket, 2018). Förskoleklass har haft ett eget avsnitt i skolans läroplan sedan 2016 och när denna läroplan reviderades år 2019 så lades det till att lek ska genomsyra undervisning (Skolverket, 2019). För att barn ska finna trygghet i

förskoleklass integreras lek från förskola med den kommande skolform (Statsrådsberedningen, 2021). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet skriver fram att ”undervisning ska ge elever möjlighet att utveckla goda kamratrelationer samt känna tillhörighet och trygghet i elevgruppen” (Skolverket, 2019).

Den 5 Mars 2020 gavs ett förslag om att förändra skolsystemet till en tioårig grundskola i stället för en förskoleklass och en nioårig grundskola. Dagens förskoleklass ska i så fall få en ny betäckning som årskurs 1 och vara en del av grundskolan. Förslaget har uppkommit då de grundläggande ämnena svenska och matematik ska ges större utrymme i barns skolgång. Förslaget innebär mer timmar riktat mot undervisning inom dessa ämnen. Planen presenterar att lekbaserad undervisning som förekommer i dagens förskoleklass ska finnas kvar i kommande årskurs 1 men i kombination med skolans instruktionsbaserade undervisning. Detta för att bibehålla den övergång mellan förskolan och skolans verksamheter där barn finner trygghet i lek men får på ett succesivt sätt skolas in i kommande skolform (Statsrådsberedningen, 2021). Vi har erfarenhet att lek kan träda in i förskoleklass men på olika sätt och ges olika mycket utrymme. Det har väckt en nyfikenhet om vad det här kan bero på och varför det är så, vilket denna studie kommer att beforska.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att beforska hur lek och undervisning integreras tillsammans i förskoleklassens verksamhet samt om samverkan mellan förskola, förskoleklass och skola har en betydande roll i undervisning. Vidare kommer det att undersökas hur förskollärarna beskriver lek som ett pedagogiskt verktyg där den träder fram i dagens undervisning i förskoleklass.

Frågeställningar som ligger till grund för studien:

- Vilka uppfattningar har förskollärarna om relationen mellan lek, lärande och undervisning?

- Hur beskriver förskollärarna att de praktiskt använder sig av lek som ett pedagogiskt verktyg i förskoleklassens undervisning?
- Hur beskriver förskollärarna att de tillgodoser förskolan och skolans kultur i förskoleklassens undervisning?

1.3 Begreppsdefinitioner

Pedagogiskt verktyg: I denna studie används begreppet pedagogiskt verktyg när det skrivs om de hjälpmedel som förskollärare i förskoleklass tar till hjälp i undervisning när de ska lära barn något specifikt. Det kan vara materiella saker men även lek kan vara ett pedagogiskt verktyg när man använder sig av lek i undervisning för att lära barn om något. Säljö (2014) menar att om barn ska förstå sin omvärld är det betydelsefullt om olika verktyg används i undervisning.

Förskollärare i förskola: I denna studie används detta begrepp när det syftar till de förskollärare som är verksamma i förskola.

Förskollärare i förskoleklass: I denna studie används detta begrepp när det syftar till de förskollärare som är verksamma i förskoleklass.

Lärare: I denna studie används detta begrepp när det syftar till lärare som är verksamma i skola.

Pedagog: I denna studie är detta begrepp ett samlingsord för lärare och förskollärare.

2. Litteraturgenomgång med forskningsöversikt

I detta avsnitt kommer forskning om lek, lärande och undervisning presenteras genom kurslitteratur, nationell och internationell forskning.

2.1 Den så kallade ”bron”

Ackesjö och Perssons (2010) studie gjord i Sverige diskuterar förskollärares uppdrag i förskoleklass, att vara lärare i ett gränsland. De beskriver i sin studie förskoleklass som en första del i skolgången där både förskolas respektive skolas kultur bör få utrymme. För att förtydliga denna bro mellan förskola och skola, förskoleklass, skriver författarna fram att undervisning ska baseras på skolifierad undervisning i kombination med lek. Då ges barn möjlighet till en mjuk övergång från förskolan samt att förberedas inför kommande skolgång (Ackesjö & Persson, 2010). I den andra övergången, mellan förskoleklass och skola finns det en tydlig skillnad i kulturerna vilket skapar ett avstånd mellan dessa skolformer. I relation till förskollärares osäkerhet i sitt uppdrag i förskoleklass kan det medfölja att upprepning i årskurs 1 sker av det som redan har lärts om i förskoleklassens undervisning (Ackesjö, 2016).

I förskola utgår undervisning från barn och dess lek medan i skola utgår undervisning från lärarens instruktioner. Inlärningsobjekten, vilka är ämnesorienterade och sociala kompetenser, följer med i hela utbildningssystemet redan från förskolan. Beroende på åldersgrupp varierar arbetssätten. I förskola och förskoleklass finns strävansmål som sedan övergår till uppnåendemål i skolan. Barn är aktiva och är ständigt i gång under dagen. I förskolan sker undervisning under hela dagen (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008) till skillnad från skolans verksamhet där undervisning är begränsad till en timplan som är uppdelad i moduler, så kallade lektioner (Pramling & Wallerstedt, 2019).

Ackesjö (2016) säger att förskollärare som är verksamma i förskoleklass kan många gånger känna att uppdraget i denna skolform är svårt att tolka och förhålla sig till. Det lyfts fram tre perspektiv på hur förskollärare kan tolka sitt uppdrag i förskoleklass. Det första är skolifiering vilket står för en skoldag som är mer kopplad till skolliknande

arbetsätt. Det andra perspektivet är ambivalens, som grundar sig i en osäkerhet hos förskollärare som inte vet hur uppdraget ska tolkas. Det tredje perspektivet, annanhet, innebär sammanfattningsvis att förskoleklass ses som en egen skolform där man lär sig mer om skolans miljö och rutiner än om innehållskunskap. Vidare skrivs fram att som lärare i förskoleklass behöver man ta hänsyn till de båda arenorna, förskola och skola. I annat fall verkar inte förskoleklass som den så kallade bron. För att denna skolform ska fungera optimalt behöver de båda komponenterna integrera med varandra (Ackesjö, 2016).

2.2 Undervisning

I Pramling och Wallerstedts (2019) studie synliggörs undervisning genom att det skapar förutsättningar för lärande. Ett lärande i undervisning sker inte om inget innehåll fokuseras. Det finns en viss skillnad mellan begreppen lärande och undervisning som är väsentlig att klargöra. Lärande är allt du erfar, fysiskt eller psykiskt. Detta sker i det som upplevs av barn under hela dess dag. Ett lärande sker hela tiden även om det inte alltid är tydligt för barn. Det kan inte läras ingenting. Begreppet undervisning står för hur barn tar till sig kunskap men också hur lärare förmedlar den. Undervisning sker när lärare och elever interagerar med varandra och en ömsesidig kommunikation finns. Betydelse av att leka fram lärande lyfts och vidare skrivs det fram olika infallsvinklar på lek och hur den kan ses som en del av undervisning (Pramling & Wallerstedt, 2019).

Alatalos (2017) studie som är gjord i Sverige syftar till att diskutera kompetensutveckling hos förskollärare i förskoleklass och hur det kan gynna barns kunskapsutveckling mot skolans kunskapskrav. Alatalo (2017) skriver fram vikten av kompetensutveckling hos förskollärare då det poängteras att fördjupad kunskap om att undervisa genom lek är av vikt för att kunna tillgodose lekpedagogik i förskoleklassens undervisning. ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) internationella forskning om små barns lek som utgår från Englands läroplan betonar vikten av att lärare erbjuds rätt kompetensutveckling för att undervisa genom lek. Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2008) säger att lärare bör inta ett anpassat förhållningssätt för att möta och stötta barn individuellt under tiden i förskola, förskoleklass samt skola.

2.2.1 Lekbaserad undervisning

Pramling och Wallerstedt (2019) pratar i sin studien som är gjord i Sverige om begreppen lekbaserad och lekresponsiv undervisning. Något de begreppen har gemensamt är att båda former bygger på lek som utgår från barns intressen och erfarenheter. En väsentlig skillnad är att lekbaserad undervisning inte pågår under hela dagen utan är riktat mot specifika lärandetillfällen. Undervisning är planerad av en lyhörd och uppmärksam pedagog som tar tillvara barns vardagliga lek i relation till det pedagogiska arbete som grundar sig i verksamhetens styrdokument (Pramling & Wallerstedt, 2019). I lekbaserad undervisning skapas lekaktiviteter av lärare för att styra innehållet mot ett utvalt lärandeobjekt. Lärares roll i lekaktiviteter blir att rikta barns uppmärksamhet mot lärandeobjekt och att synliggöra lärande för barn. I skapande av aktivitet krävs att lärare vet vad man vill nå med lek då barn genom lek kan lära sig utan en medvetenhet om detta (Ackesjö, 2016). Genom att konstruera varierande lekmiljöer skapas möjligheter till ett lärande (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008).

2.2.2 Skolifierad undervisning

Ett skolifierat synsätt på förskoleklass innebär att undervisning är instruktionsbaserad där den utgår från läraren och vad den planerar att barn ska lära om och på vilket sätt. Förskollärares roll som dialogpartners i denna undervisningsform problematiseras av Pramling och Wallerstedt (2019) som menar att avsaknad av dialog mellan barn och lärare kan leda till att undervisning tenderar att gå över till mer skolifierade former (Pramling & Wallerstedt, 2019). I skolifierad undervisning saknas utforskande av uppgifter och ett rätt eller fel svar finns att tillgå (Ackesjö, 2016). Förskoleklass blir mer inriktad mot skolverksamhetens undervisningsformer, där dagen delas in i tidsmoduler, ett så kallat schema. Klassrum i en skolifierad syn är mer utformat likt skolans miljö, som leder till begränsad rörelse och aktivitet. (Ackesjö & Persson, 2010).

2.2.3 Lekresponsiv undervisning

Lekresponsiv undervisning kom under år 2019 som ett nytt perspektiv på relationen mellan begreppen lek, lärande och undervisning. Detta perspektiv, lekresponsiv undervisning, är framskrivet av Pramling och Wallerstedt (2019). I lekresponsiv undervisning lyfts vikten av att förskollärare medverkar i lek med ett ömsesidigt

förhållande gentemot barn. Synen på lek och undervisning inom lekresponsiv undervisning är att lärande sker i lek genom att barn och förskollärare integrerar med varandra där kommunikation är av stor vikt. Lärande kommer i lekresponsiv undervisning fram genom metakognitiva samtal vilket är en central del i utvecklingspedagogiken. Metakognitiva samtal handlar om att ge och ta, lyssna aktivt och vara deltagande i dialogen (Pramling & Wallerstedt, 2019). Här skapar barn sig en medvetenhet om att det finns olika uppfattningar och sätt att tänka på om samma lärandeobjekt vilket kan leda till ett fördjupat lärande om ett visst fenomen (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008).

Ett annat centralt begrepp i lekresponsiv undervisning som Pramling och Wallerstedt (2019) pratar om är intersubjektivitet som står för att alla deltagare delar samma uppfattning om ett och samma fenomen. För att nå samma uppfattning krävs det att alla deltagare är medvetna om vad fokus ligger på i gemensamma aktiviteter. För att nå intersubjektivitet är det viktigt att deltagare lyssnar på varandras responser så uppmärksamhet riktas åt samma. I lekresponsiv undervisning är det också viktigt att förskollärare är lyhörda gentemot barns fantasi och verklighet, för att det ska kunna ske ett lärande och för att lek ska kunna förlöpa med variation mellan ”som om” och ”som är”. Detta är en pendling mellan fantasi och verklighet där ”som om ” står för fantasi och ”som är” står för verklighet. Alteritet är ett begrepp som innebär att lek kan ta en ny riktning, det vill säga att den aktuella leken går över till att bli en helt ny lek med annat innehåll. Vid ny riktning av lek är det betydelsefullt att alla som deltar i denna lek är med på vändningen annars finns det en risk att den aktuella leken avslutas (Pramling & Wallerstedt, 2019).

2.3 Lek

Lek kan förekomma i olika sammanhang såsom i hem och skola. I skolans verksamhet är lek av stor vikt för barns lärande, där tillgång till material och framför allt kamratrelationer är betydelsefullt (Obedaullah Alharbi & Mohsen Alzahrani, 2020). Somolanji Tokić och Borovac (2020) belyser i sin studie från Kroatien vikten av lekbaserad undervisning och hävdar att lek är en central del i barns lärande och den

utgör grunden för barns helhetsutveckling (Somolanji Tokić & Borovac, 2020). Det är inte bara förmågan att ta till sig kunskap som möjliggörs genom lek, det finns många andra förmågor som barn ges möjlighet att utveckla såsom att lek har stor inverkan på barns lärande där erfarna intryck bearbetas och många gånger förstås. I lek kan även barn få vara kreativa och fantasin får flöda fritt (Ackesjö, 2016). Det är svårt att formulera en definition på begreppet lek, det kan ses från många olika vinklar beroende på vad den ska främja (Somolanji Tokić & Borovac, 2020). I allmänhet lyfter Pramling och Wallerstedt (2019) tre olika perspektiv på lek vilka är (i) fri lek som innebär lek där barn bearbetar sina erfarenheter och sin verklighet, (ii) vuxenguidad lek som ligger till grund för lärande och utveckling samt (iii) teknisk version av utbildningsriktad lek. Begreppet eduplay blir härmed ett samlingsord för de tre perspektiv vilket har en stark koppling till förskoleklassens funktion av att vara en bro mellan förskola och skola och belyser vikten av att integrera lek i undervisning (Pramling & Wallerstedt, 2019).

Tatalović Vorkapić och Katić (2015) har också genomfört en studie i Kroatien och den behandlar lärarkompetenser gällande små barns lek där de skriver fram att lek är ett samlingsord för barns olika aktiviteter. Det krävs att man är aktiv både fysiskt och mentalt för att det ska kunna kallas för lek. Lek delas upp i fyra kategorier där den första är funktionell lek som består av varken mål eller syfte som bygger på upprepade mönster. Den andra kategorin är symbolisk lek som utgår från barns fantasi och erfarenheter och förekommer på en specifik plats. Här stödjer leksaker lek och ger ett innehåll som kopplas till verklighet. Den tredje kategorin, konstruktionslek, symboliserar en lek där barn skapar av olika material för att uppnå ett specifikt mål. Den fjärde och sista kategorin, didaktisk lek, innebär lek som bygger på ett ramverk med förutbestämda regler för att förmedla kunskaper om något specifikt (Tatalović Vorkapić & Katić, 2015). Lärares roll i lek och lärande är viktig. Stanton-Chapmans (2015) studie i USA diskuterar olika strategier för att stötta barn i lek. Stanton-Chapman förklarar det genom att lyfta vikten av lärares inträdande i lek, både planerad och spontan, vid rätt tillfälle. Lärare behöver besitta kunskaper om den specifika lekens innehåll och erfarenhet av när det är passande att träda in i lek. Detta för att inte fördärva eller avbryta den pågående leken (Stanton-Chapman, 2015).

2.3.1 Lek för att ta till sig kunskap

När det kommer till att undervisning ska utgå från barn och dess behov av lek, både planerad och spontan tar ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) stöd i att olika teoretiker är av samma uppfattning. Det framkommer att de grundläggande färdigheterna i skolan vilka är, läsa, skriva och använda siffror är centralt för all inläring av resterande ämnen. Vidare framkommer att lekbaserad undervisning är en annan viktig del för barns utveckling och lärande. Lekbaserat lärande är något som gynnar barn i kommande skolgång genom att deras motivation och engagemang för att lära stärks (ObedAullah Alharbi & Mohsen Alzahrani, 2020). Vidare säger Somolani Tokić och Borovac (2020) att övergången mellan förskola och skola tenderar att luta åt skolifierad undervisning där lek inte får sin rättfärdiga plats. ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) menar att barn tar till sig kunskap och lyssnar mer aktivt genom att få instruktioner i lek snarare än genom direkt instruktion. Genom instruktioner i lek uppmuntrar pedagoger barn till läsning, skrivning och matematik där lek har en central plats i lärandet.

Asplund Carlsson och Pramling Samuelssons (2008) svenska studie handlar om att lyfta fram pedagogik som är passande i förskoleklass där lek och lärande integreras och inte särskiljs. De problematiserar begreppen lek och lärande samt dess relation till varandra. Det är ingen självklarhet att lek uppfattas som lärande samt tvärtom, att lärande sker i lek. Från artikeln framkommer att lärandet kan ses i lek men att lekens utrymme i planerade aktiviteter är begränsat. Vidare skrivs det lekande lärande barnet fram som ett begrepp för att synliggöra att lärande är något som kan ske genom lekens gång. Genom att pedagoger deltar och synliggör lärandet i barns lek riktas medvetenhet mot det tänkta lärandeobjektet (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008).

2.3.2 Lek för att främja sociala förmågor

ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) artikel syftar till att skriva fram att lek inte bara är viktig för inläring av ett speciellt utvalt ämne utan också för utveckling av social kompetens, självkänsla och kognitiv utveckling. Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2008) talar om att sociala och emotionella kompetenser

innefattar demokratiska, jämställda och kognitiva förmågor vilket är något som barn måste få möjlighet att ta del av i sin tid på förskola och skola. Tatalović Vorkapić och Katić (2015) menar på att lek har stor betydelse för barns sociala, emotionella och kognitiva mående där glädje är en grundläggande faktor i lek. Att möta olika personligheter och utveckla sociala förmågor är en viktig del för att integreras i såväl gruppen som samhället (Tatalović Vorkapić & Katić, 2015). Genom lek förbereds och skapar barn sig erfarenheter om social och känslomässig kompetens vilket främjar deras framtid (ObedAullah Alharbi & Mohsen Alzahrani, 2020). Barn socialiserar sig och skapar nya relationer genom att turas om, hjälpas åt och samarbeta i lek. I dessa sociala leksammanhang blir barn medvetna om andra barns perspektiv och sin omvärld (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008). I vardagliga aktiviteter när barn umgås med kamrater och/eller vuxna främjar detta förmågan att bygga starka relationer (ObedAullah Alharbi & Mohsen Alzahrani, 2020).

2.4 Teoretiskt perspektiv

Denna studie har sin utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet som lyfter att lärande sker i interaktion med andra. Studien tar även avstamp i utvecklingspedagogiken där lärandet grundar sig i barns erfarenheter och intressen.

2.4.1 Sociokulturellt perspektiv

I det sociokulturella perspektivet är grunden att lärande sker i interaktion med andra där människans erfarenheter har en betydande roll för att ta till sig kunskap. *Situerat lärande* är ett begrepp som betonar miljöns betydelse för lärande, där den befintliga miljön trigger och stöttar individens lärande (Säljö, 2014). Den befintliga miljön och det sociala sammanhang som människan befinner sig i påverkar också dess tankar och kunskaper vid inläring vilket bidrar till ett vidare lärande (Alatalo, 2017).

Säljö (2014) beskriver den proximala utvecklingszonen där barns utveckling mot ett lärande om något specifikt beskrivs. Proximala utvecklingszonen, PZD, står för att pedagog möter upp barn på den kunskapsnivå som barn befinner sig i och stöttar samt vägleder genom scaffolding, i riktning mot ett nytt och fördjupat lärande. *Scaffolding* är ett samlingsord för det fysiska eller intellektuella stöd som den mer kompetenta person

ger den lärande, vid appropriering av en specifik färdighet. Ju mer den lärande behärskar färdigheten kan stödet reduceras och slutligen tas bort (Säljö, 2014).

I sociokulturellt perspektiv skrivs det fram att lärande och undervisning har en relation till varandra. Ett lärande sker inte automatiskt i undervisning utan det krävs att elever engagerar sig och deltar aktivt. Två olika synsätt på lärande som Säljö (2014) lyfter är vardagligt lärande, vilket är lärande mellan människor i olika aktiviteter. Detta synsätt är kopplat till individens privata liv där erfarenheter skapas vilka tas med in i andra situationer. För det andra har vi lärande i institutionella miljöer så som skola där lärande organiseras i undervisning. Dessa institutioner ska främja intellektuella och sociala erfarenheter av olika slag där barn tar till sig kunskap, även sådant de inte möter i sin vardag (Säljö, 2014).

2.4.2 Utvecklingspedagogiken

Utmärkande för utvecklingspedagogiken är att den grundar sig i barns tidigare erfarenheter och intressen, som barn skapar i sin tillvaro. Undervisning ska utifrån utvecklingspedagogiken bygga på barns intresse för att fokus ska behållas. Hur barn erfar ett lärandeobjekt i undervisning är starkt kopplat till tidigare erfarenheter (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003).

Två centrala begrepp i utvecklingspedagogiken är ”objekt”, det man ska lära om, och ”akt”, hur man går tillväga för att lära. *Lärandets akt och objekt* kan kopplas samman med barns lek då objektet står för vad som ska läras i lek och akten för att man leker fram lärandet. Barn tar med sig erfarenheter in i lek för att skapa sig en förståelse för omvärlden. Genom lek tränas sociala förmågor genom att lyssna, vänta på sin tur och sätta sig in i andras perspektiv (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003).

En av grunderna i utvecklingspedagogiken är att rikta barns medvetenhet mot det man skall lära om. Att rikta barns medvetenhet innebär att man riktar deras fokus och uppmärksamhet mot lärandeobjektet. Genom variation och urskiljning behålls barns uppmärksamhet. För att urskilja något krävs det att detta sätts i variation med något annat där en viss likhet finns (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003). Pramling och Wallerstedt (2019) pratar om *metakognitiva samtal* vilket innebär att

samtalen är mer utförliga där man reflekterar över det som talas om. Vid ett sådant här samtal ställs öppna frågor som ger möjlighet till mer än ja och nej svar. Dessa frågor öppnar upp för djupare svar där individernas funderingar, tankar och åsikter blir synliga och det är detta det samtalas om. Genom att deltagare lyssnar aktivt så kan det ges svar på övriga deltagares funderingar (Pramling & Wallerstedt, 2019). I denna pedagogik framgår att lärare behöver ha kompetenser som lyhördhet, uppmärksamhet och förmåga att visa respekt och se något specifikt utifrån varje individs kunskaper och erfarenheter (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008).

Utifrån sociokulturellt perspektiv och utvecklingspedagogiken kommer begreppen *situerat lärande*, *scaffolding*, *lärandets akt och objekt* samt *metakognitiva samtal* att bearbeta i relation till resultatet.

3. Metod och bearbetning av empiri

Denna studie utgick från den kvalitativa forskningsansatsen vilket är passande för en småskalig studie. Insamling av empiri sker i denna ansats genom ord och bilder där forskaren har en betydande roll för att objektivt analysera empirin (Denscombe, 2016).

3.1 Val av insamlingsmetod

Vald metod för att samla in empirisk data genom kvalitativ forskningsansats var intervjuer vilket Stukát (2011) hävdar är ett av utbildningsvetenskapens viktigaste arbetsredskap. Denscombe (2016) säger att intervjuer i forskning är en insamlingsmetod som fokuserar människors svar på vad de gör och vad de tror, där deras åsikter blir synliga. Denna studie utgick från semistrukturerade intervjuer där Stukát (2011) talar om att grunden är att intervjun utgår från ett frågemanus där möjlighet till följdfrågor finns vilket bidrar till fördjupade svar. Som intervjuare är det viktigt att ställa följdfrågor så som ”vill du utveckla?” eller ”har jag förstått dig rätt om...”, för att få det fördjupade svar som inom kvalitativ forskningsansats är angelägen att nå. Vidare talar Stukát (2011) om det så kallade spelrummet som står för det utrymme den intervjuade ges. Ju mer utrymme, desto djupare svar. Ju mindre utrymme, desto snävare svar. Genom följdfrågor ges den intervjuade mycket utrymme till att ge utvecklande svar (Stukát, 2011).

För att bepröva frågornas relevans i en intervju kan man med fördel genomföra en pilotstudie innan den huvudsakliga insamlingen startar. En pilotstudie görs genom att en testperson intervjuas där svaren visar på om frågorna är relevanta (Denscombe, 2016). Människors minne är ett opålitligt sätt att fånga upp en intervju genom vilket gjorde att valet av dokumentationsmetod blev ljud- och filmupptagning. Detta för att få möjlighet att gå tillbaka och noggrant lyssna och analysera empirin utan att behöva lägga all insamling på minnet. Material som samlats in genom ljud- och filmupptagning skall transkriberas vilket betyder att intervjuens ord och gester skrivs ner så utförligt som möjligt (Denscombe, 2016). Denscombe (2016) säger att det finns samma fördelar och nackdelar med att genomföra en intervju fysiskt eller digitalt. För att uppnå den likhet mellan intervjuformerna behöver en webbkamera vara tillgänglig hos både intervjuarna och informanten så att en visuell kontakt kan ske.

3.2 Urval

Urvalet i denna studie var förskollärare med några års erfarenhet av förskoleklassens verksamhet. Det planerades för att intervjua sex stycken förskollärare. Denscombe (2016) lyfter vikten av att i urval fokusera på en mindre grupp ur helhetsgruppen (Denscombe, 2016) vilket kan ses i studien genom att det är gruppen förskollärare som valts ut ur helhetsgruppen. På skolor utgör alla verksamma helhetsgruppen. Det planerades för att studien skulle genomföras i två kommuner och på tre skolor i vardera kommun för att få bredd i svaren. För att få tag på förskollärare utifrån de kriterier som önskades kontaktades först rektorerna vilka valdes ut genom att skriva ner alla rektorer i vardera kommun på lappar. Det drogs tre lappar från varje kommun. Löfdahl (2014) betonar vikten av att första kontakt sker med rektorn då denna ska ge sitt tillåtande på att undersökningen får ske på tilltänkt skola (Löfdahl, 2014).

Insamling av förskollärare skedde genom ett bekvämlighetsurval som innebär att det har valts lättillgängliga informanter (Denscombe, 2016) vilket synliggörs genom att undersökningen sker i hemkommunen samt en närliggande kommun. Även urval av testperson till pilotstudien valdes ut genom ett bekvämlighetsurval. Det erbjöds både

fysiskt och digitalt möte för intervju för förskollärarnas bekvämlighet. Vid fysisk intervju skulle detta ske på förskollärarens arbetsplats för deras trygghet. Båda författarna var delaktiga vid intervjutillfällena för att få en så tillförlitlig diskussion som möjligt då det är samma "glasögon" som studerar studiens innehåll hela vägen (Denscombe, 2016).

3.3 Genomförande

Första steget var att ta kontakt med de rektorer som valdes ut. I detta utskick medföljde en kort presentation av forskningens syfte och önskemål om att komma i kontakt med verksamma förskollärare i förskoleklass, som har några års erfarenhet av denna verksamhet. Det skickades även med ett utvalt datum då svar för medverkan behövde ha meddelats, detta för att ha möjlighet att hitta nya förskollärare.

Då många rektorer vid första utskick valde att tacka nej till medverkan av olika skäl, valdes det ut och kontaktades nya rektorer. Detta skedde ett flertal gånger, tills vi slutligen fick svar från tre rektorer där två av skolorna medverkade med en förskollärare var. Den tredje skolan medverkade med två förskollärare. Urvalet blev då fyra förskollärare på tre skolor i en kommun. När rektorn återkopplade med kontaktuppgifter till förskollärarna skickades det ut missivbrev (bilaga 1) där information om genomförandet av intervjun presenterades. Det bifogades en samtyckesblankett (bilaga 2) som överlämnades innan intervjutillfället. I samråd med informanter valdes det ut ett passande datum för intervjun och val av digital eller fysisk intervju. Två intervjuer tog plats på förskollärarnas arbetsplatser medan en intervju genomfördes digitalt via zoom.

Efter att intervjufrågorna var framskrivna genomfördes en pilotstudie för att försäkra sig om att frågornas utformning var korrekta och relevanta för studiens syfte. Förskolläraren i pilotstudien valde att genomföra denna intervju digitalt. Inför ordinarie intervjutillfällen delades frågorna in i kategorierna lek och undervisning (bilaga 3). Efter varje intervju med förskollärarna transkriberades intervjun med hjälp av ljud -och filmupptagningen som spelade in intervjun. Varje intervju tog mellan 30-40 minuter.

3.4 Bearbetning och analys av material

Bearbetning av materialet startade med transkribering som innebär att det som sägs ordagrant skrivs ner vilket medföljer att det blir en talordsskrift, inte alltid grammatiskt korrekta meningar (Back & Berterö, 2019). Det material som inte ansågs relevant för studiens syfte såsom sidospår transkriberades inte ut, däremot skrevs det ut när någon skrattade för att vid analys förstå meningens innebörd. Vidare talar Back och Berterö (2019) om att transkribering tar lång tid och är väldigt krävande men vid transkribering väcks reflektioner och tankar som sedan är till gagn vid analys av materialet (Back & Berterö, 2019). Transkriberingen resulterade i 33 datorskrivna sidor med text där innehållet anses vara tillräckligt omfattande för att besvara forskningsfrågorna.

Materialet har analyserats utifrån de två begreppen lek och undervisning som kategoriserade frågorna under intervjuerna. Intervjuerna analyserades digitalt en i taget där relevant information markerades med en färg. Varje nytt område som dök upp fick en ny färg för att lättare kunna få en överblick av intressant information samt likheter och skillnader i informanternas svar. Detta resulterade i fyra rubriker, som sammanfattar det relevanta innehåll som framkom i intervjuerna. De nya rubrikerna är följande: *Lekens framträdande, social kunskap för att stärka individ och grupp, lek lärande och utveckling samt samverkan i övergångsfaser.*

Materialet analyserades utifrån Säljös (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet samt Asplund Carlsson och Pramling Samuelssons (2003) beskrivning av utvecklingspedagogiken med utgångspunkt i begreppen *situerat lärande, scaffolding, lärandets akt och objekt* samt *metakognitiva samtal.*

3.5 Etiska överväganden

I denna insamling av empiri kom de fyra grunderna i Vetenskapsrådet (2017) att tas i beaktning under hela processen. De fyra grunderna är samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, informationskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2017).

Samtyckeskravet togs i beaktning genom att studiens forskollärare skrev under en samtyckesblankett som undertecknade att de har rätt att avsluta sin medverkan när den

vill eller att avstå från att svara på frågor vid intervjun. Förskollärarna i studien blev informerade genom missivbrev vilket innefattade en kort presentation av skribenterna och dess forskningsprojekt och hur insamlingen av empirin kommer förlöpa. Här togs både samtyckes -och informationskravet i beaktning vid genomförandet av den insamlade empirin (Vetenskapsrådet, 2017).

All insamlad data kan bara denna studies författare samt eventuellt handledare och examinatorn ta del av vilket förskollärarna i studien blev informerade om. Vid eventuell senare publicering av forskningen kommer förskollärarna att vara anonyma genom att deras och skolans namn är fingerade. För att se till varje förskollärares integritet kom den insamlade empirin samt förskollärarnas personuppgifter att placeras på en enhet som var låst för obehöriga. Materialet används endast till denna specifika studie och därefter raderas det. Med detta så har både konfidentialitets -och nyttjandekravet tagits i beaktning (Vetenskapsrådet, 2017).

3.6 Metodkritik

Valet av förskollärare var viktigt då studiens tillförlitligheten vilar på detta. Det handlar om att använda sig av rätt mätinstrument (Denscombe, 2016) vilka i denna studie var förskollärare som besitter några års erfarenheter av förskoleklass. Detta för att få ut specifik och fördjupad empiri till att beforska studiens syfte. Det upplevdes svårt att få tag på förskollärare med möjlighet att medverka i studien, inte bara av ointresse utan även på grund av tidsbrist. Några rektorer svarade att de inte hade möjlighet att medverka då det var mitt i kartläggning, utvecklingssamtal och medarbetarsamtal. Som framkommer i urvalet var det planerat för sex förskollärare i två kommuner. Tidigt in i sökningen av förskollärare togs beslutet om att avgränsa till en kommun på grund av det stora antal som tackade nej. Antal förskollärare avgränsades till fyra då det var ett rimligt antal inom tidsplanen för att ge alla delar i studien en rättvis tid.

Två förskollärare ville delta gemensamt, vilket godkändes för att få in mer omfattande empiri. Deras gemensamma deltagande ansågs inte påverka svaren då båda fick komma till tals och de gavs mer tid samt att svaren var fristående från varandra. För en mer rättvis insamling kunde dessa förskollärare intervjuats var för sig. Däremot ansågs inte

trovärdigheten påverkas av detta urval. Ett beslut om att ha två eller fyra förskollärare togs noggrant och genomtänkt. Det var av vikt att urvalet inte skulle påverka de svar som förskollärarna gav vilket hade kunnat ske om det var frågor där svaren skulle besvaras korrekt. I denna studie efterfrågades uppfattningar och erfarenheter. Denscombe (2016) skriver att i kvalitativ forskning kan man inte få helt specifik data men det går att stärka trovärdigheten i undersökningen genom att den har genomförts och kontrollerats med noggrannhet. Då det är en småskalig studie går det inte att generalisera resultatet överlag och visa på hur det är överallt. Ordet relaterbarhet är mer passande för denna studie vilket Stukát (2011) säger är en mildare form av generalisering.

De semistrukturerade intervjuerna som innefattar djupgående svar med följdfrågor som uppstår i stunden (Stukát, 2011) var ett medvetet val då detta är en småskalig studie, med ett fåtal förskollärare där behovet av att få omfattande och djupgående empiri fanns. Stukát (2011) förklarar att rollen som ovan intervjuare kan påverka en studies resultat till skillnad från en van intervjuare som har förmågan att ställa följdfrågor på korrekt sätt (Stukát, 2011). För att skapa en atmosfär med känslan av att förskolläraren inte skulle bedömas vara intervjuerna noga med att vara delaktiga i samtalen fast på ett så neutralt sätt som möjligt. En reflektion i efterhand är att för en ännu tryggare förskollärare kunde frågorna funnits på ett utskrivet blad och givits till förskolläraren vid intervjutillfället för att själv kunna läsa frågan, inte bara höra den.

Två av frågorna i pilotstudien var i behov av en utveckling och omformulering för att bli tydligare för förskolläraren men övergripande var det bra formulerade frågor. Under de ordinarie intervjuerna framkom en otydlighet kring en annan fråga som inte uppmärksammades vid pilotstudien. Vid intervjutillfällena fick intervjuarna ge en kort förklaring till frågans omfattning med försök att inte påverka svaret. Kanske skulle det genomförts mer än en pilotstudie för att få en ännu tydligare uppfattning om relevansen av de framskrivna intervjufrågorna.

4. Resultat och analys

Materialet har delats in i olika kategorier vilka är följande: *lekens framträdande, social kunskap för att stärka individ och grupp, lek lärande och undervisning* samt *samverkan i övergångsfaser*. Varje kategori innehåller ett direkt citat från förskollärarnas berättelser. Förskollärarna som deltog i intervjuerna är i åldern mellan 50 år och 63 år och har varit verksamma mellan 5 år och 30 år och namnen fingeras som Klara, Stina, Anna och Ylva.

[...] i texten innebär att en del av samtalet har uteslutits.

4.1 Lekens framträdande

Lek lyfts i intervjuerna fram som ett väldigt stort och omfattande begrepp. Hur stort utrymme lek ges i förskoleklass varierar då det framkom att vissa har lek i olika former hela dagen medan andra varierade mellan lek och undervisning.

Klara säger att barn genom lek tar till sig kunskaper men att sociala förmågor också är jätteviktigt i lek. Stina säger att sociala förmågor är väldigt viktigt sedan kommer matten och svenskan på köpet. Något alla förskollärare gemensamt uppvisar är att de ser lek som en viktig del för att stärka sociala förmågor, både individuellt och i den nya gruppen, vilket i detta fall är förskoleklass. Vidare framkommer att några förskollärare delar in dagen i lek och undervisning medan andra förskollärare använder sig av lek under hela dagen och integrerar den i undervisning.

Gemensamt i alla intervjuer var att de lyfte barns behov av rörelse, att barn är aktiva och behöver få röra på sig på ett eller annat sätt. Klara lyfter rörelsebehovet på två olika sätt. Hon säger att man kan ta en paus i undervisning och genomföra någon form av rörelselek, men också att man kan integrera lek och rörelse i undervisning genom att revidera gamla lekar så att de blir aktuella för lärandeobjektet.

Ylva berättar:

[...] De är sex år gamla, vissa är bara 5,5 när de börjar och det är alldeles för tidigt att sätta sig i en bänk. De har så mycket myror i byxorna. Senast idag

diskuterade vi, det går inte, de kan inte, utan de behöver tillgången att röra sig och i leken kan de röra sig.

Anna pratar om organiserad rörelse vilket är något som syns i hennes förskoleklass genom lekstationer där barn får leka med sina kompisar i lugn och ro, tills de känner sig färdiga. Anna och hennes kollega har satt ord på detta för barnen med begreppet ”lekro” som då står för att kunna hålla fokus, vara kvar i leken och koncentrerad på det man gör. Detta tas sedan vidare till ”arbetsro” vilket är något som gagnar framöver när de ska arbeta i klassen. Rörelsebehovet är något som fortsätter hos barn även längre upp i åldrarna vilket Ylva säger och fortsätter berätta att när de är ute och leker så får barn i andra klasser komma ut om de har behovet av att få en liten paus i skolarbetet och röra på sig tillsammans med dem.

När frågan om vilken roll de som förskollärare intar i barns lek ställdes framkom att deltagandet i lek skiljer sig åt beroende på vad det är för form på lek. Något alla förskollärare beskrev var att de var uppmärksamma och lyhörda för den aktuella lekens progression med dess medverkande, för att kunna träda in med ett anpassat förhållningssätt om så skulle behövas.

Klara ger ett praktiskt exempel på detta:

[...] Vi har en liten tjej. Hon har haft jättesvårt att komma in i leken, då får vi liksom hjälpa henne. ”Nu kan du leka här, de leker det, kan vi inte gå dit?” Sen har vi backat undan lite nästa dag så nu leker hon ju, men vi hjälpte henne till en början.

Vidare framkom det att två av förskollärarna deltar mer aktivt i barns lek medan de andra två förskollärarna berättar att de är mer passiva och intar vanligtvis en mer tillbakadragen roll. Ylva säger att hon är med i lek om någon ber henne men är inte den som bjuder in till lek. Sammanfattningsvis är lek något som alla förskollärare tycker är barnens. Förskollärarna är delaktiga och bjuds in i lek på olika sätt eller inte alls. I det stora hela framkom att den fria leken är barnens egen grej.

4.2 Social kunskap för att stärka individ och grupp

Något som framträder tydligt i alla intervjuer är arbetet med sociala förmågor i förskoleklass. Gemensamt säger alla att barn kommer från olika förskolor och bildar en helt ny grupp vilken är förskoleklass. Sociala förmågor, både individuellt och på gruppnivå, är då av yttersta vikt att träna. Sociala förmågor finns med under hela dagen, i allt man gör, men Klara säger även att värdegrundsarbete i hennes förskoleklass finns schemalagt varje vecka.

Anna talar om att skapa goda relationer mellan varandra vilket gynnar dem genom hela skolgången, att man har skapat goda relationer med sina kompisar. Klara säger att den sociala leken har stor betydelse för det är där de lär känna varandra och hittar andra kompisar än bara de som man lekte med på förskolan vilket är viktigt i början. Ylva gav exempel på en lek som de använde sig av för att lära känna varandra, den kallas för "lakansleken" och går ut på att lära sig varandras namn. Hon förklarar att denna lek bidrar till mycket skratt som i sitt led gör att den så kallade muren rivs. Gemensamt för alla förskollärare är att de ger exempel på vad som är viktigt att stärka i det sociala hos barnen vilket är att lyfta individen, kompromissa, lösa konflikter och diskutera. Ylva tar upp sociala färdigheter som tränas på i förskoleklassen så som att lyssna, vänta på sin tur och att kunna samarbeta med alla kompisar.

Anna förklarar:

Det är så många förmågor som ska tränas på i skolans värld och de här målen du ska sträva mot handlar väldigt mycket om förmågor och du kan inte träna detta individuellt. Du måste ha andra människor runt dig för att träna på de här sätten, att uttrycka dig, att reflektera kring eller analysera [...]

Vidare säger Anna att skulle det övergå till att barn bara sitter och jobbar individuellt i böcker så kan mycket input gå förlorat och på det viset kan vi tappa dem. Det blir för mycket press på det enskilda barnet och det orkar inte alla, en del kan behöva stöd vilket ges i det kooperativa. Det kooperativa arbetssättet säger Stina är en bra metod och ett bra verktyg för att få med alla barn. Gemensamt i alla intervjuer är att de lyfter samspelet. Att det du inte vågar själv, vågar du med någon annan för att till slut känna

tryggheten i dig själv vilket Anna beskriver genom begreppet axelkompisar. Hon berättar att det innebär att barn har en kompis att ta stöd av i obekväma situationer.

Anna förtydligar:

[...] det är ju viktigt att få alla aktiva och det är ju inte så lätt men där kommer axelkompisen in, som stöd för den som kanske inte vågar annars men tillsammans kanske vi vågar så att alla blir hörda kan man säga.

Ylva säger att hos henne bygger pedagogerna grupper genom att ha någon som är lite svagare tillsammans med någon som har kommit lite längre, en dragare, så de kan hjälpas åt och stötta varandra. Hon berättar också att hon och hennes kollega brukar spela teater för barnen ibland där de medvetet gör bort sig för att visa barnen att det är okej. Klara säger att hon och hennes kollega brukar spela teater tillsammans med barnen för att träna på att stå inför klassen. Sammanfattningsvis poängterar alla förskollärare att det handlar om att lyfta och att få varje individ att bli sedd i gruppen, att våga synas och höras och att glädjas tillsammans.

Som tidigare nämnts tycker några av förskollärarna att sociala förmågor kommer först och ämneskunskaper därefter. Ylva problematiserar sociala färdigheter kontra ämneskunskaper såsom att kunna skriva och räkna. Vilket är egentligen viktigast att lägga fokus på i förskoleklassen? Hon själv menar på att om du inte har tryggheten kan du inte göra det andra, att lära sig siffror och bokstäver.

4.3 Lek, lärande och undervisning

Förskollärarna har olika syn på hur man ska integrera begreppen lek, lärande och undervisning i förskoleklass. Vid frågan om hur undervisning sker i respektive förskoleklass framkom ett markant motstånd inför den skolifierade undervisningsformen från några av förskollärarna. Däremot poängterade alla att lek ska finnas med i undervisning i förskoleklass på ett eller annat sätt. En annan faktor som framkommer, av några förskollärare, är elevdemokrati och att undervisning ska bygga på barns förslag som ska kombineras med vad som skall läras. En annan förskollärare berättar att hon planerar ramen för undervisning och att barnens förslag ibland tas i beaktning.

En aspekt som framkommit i relationen mellan begreppen lek och undervisning är att lek integreras med undervisning under hela dagen och en annan aspekt är där lek blir mer framträdande vid specifika tillfällen och då särskiljer sig från undervisning. Anna berättar att de arbetar ingenting i böcker utan de integrerar lek i undervisning. Hon förklarar det genom något som kallas för karusellen som innebär att det finns fyra olika stationer. Barn ska i dessa stationer få ta del av ett ämne exempelvis matte eller svenska på fyra olika lekfulla sätt. Några är bemannade och några är mer självgående stationer men varje station är utvecklande och lärande på ett eller annat sätt.

Anna förklarar:

[...] använder kamraterna två och två som vi kallar för axelkompisar, att de tillsammans får spåna så att alla får vara aktiva och delaktiga i undervisningen [...] då kan man själv prata med kompisen och sedan kan man redovisa tillsammans.

Klara säger att hon tycker att det ska vara lite skola också, man ska inte bara leka utan man måste också lära sig lite. Lek i förskoleklass hos Klara träder mer fram genom den fria leken och under rasterna men kommer fram i undervisning vid vissa tillfällen och då ibland riktat mot ämnet och ibland för en paus i undervisning.

Något som har genomsyrat alla intervjuer är samtalet kring hur man kan arbeta med bokstäver i förskoleklassens undervisning. Ylva säger att de börjar nosa på bokstäverna på höstterminen, ibland med hjälp av det digitala verktyget skolplus, men lägger mest vikt vid social undervisning. Vidare säger Klara att hos henne får barnen en uppfattning om bokstäver genom en mer skolifierad undervisning. Bland annat lära sig olika ordbilder genom att börja lektionen med att skriva vad de ska lära sig om, till exempel svenska. Stina förklarar att arbetet med bokstäver integrerar de i lek samtidigt som de jobbar med social undervisning. Hon gav exempel på en aktivitet där barnen ville skapa en meny till deras café och tog där hjälp av läraren som gick in i leken och tillsammans med barnen skrev en meny vilket medförde att de fick lära sig mer om bokstäver.

Förskoleklassens miljö hos våra förskollärare skiljde sig åt och de förklarar hur de nyttjade sin miljö i undervisning. Det framgick att miljön varierade mellan att vara en

öppen golvyta med bland annat lekstationer, lekhörnor, där några bord fanns tillgängliga, till ett mer skolifierat klassrum med bord placerat i grupper med plats för fem barn. Gemensamt för alla förskoleklasser var dock att de hade tillgång till extrarum, alltså grupprum, som till viss del hade olika lekmiljöer uppbyggda. Några av förskollärarna poängterade vikten av miljöombyte i smått som stort. Aktuella exempel var temaarbetet hösten och träd som flera av förskollärarna arbetade med just nu då de besökte skogen och man var ute på skolgården och letade höstfynd.

4.4 Samverkan i övergångsfaser

Gemensamt för alla förskollärare var att de hade individuella överlämningsamtal med förskollärarna på förskolorna innan barnen börjar i förskoleklass. Ylva förklarar att hon hade önskat mer samarbete med förskolorna då de inte har något speciellt samarbete så hon får inte veta vad de har arbetat med tidigare. De andra förskollärarna säger att de har ett samarbete med förskolorna vilket de tycker gagnar på många olika sätt och vis. Klara berättar att de har sammankomster med förskolan där barnen i förskoleklassen får träffa barnen i förskolan, detta brukar vanligtvis ske i skogen under ca tre tillfällen. Anna berättar att de brukar vara nere och besöka barnen på förskolan och får då även information av förskollärarna om vad de jobbar med för att ta vara på det i förskoleklassens undervisning. Då kan man i undervisning lyfta barn genom att säga ”detta har ni jobbat med” och även låta barn berätta vad de har jobbat med och då stärks deras självförtroende och de får glänsa lite. Stina berättar att i hennes förskoleklass utgår man från det som barnen har jobbat med i förskolan och tar in det i undervisning där man repeterar för att barn ska finna igenkänningsfaktorer men det som de har jobbat med på förskolan utvecklas också så att det leder till ett nytt lärande.

I svaret om hur övergången såg ut mellan förskoleklass och årskurs 1 kom det fram skilda svar. En förskollärare berättade att de som förskollärare följer med upp i ettan och är där då den lite mer styrande läraren så att årskurs 1 läraren succesivt lär känna barnen. Förskolläraren går sedan ner i förskoleklassen igen efter avslutat skolår och de tycker sig ha hittat en bra modell för att skapa trygghet hos barnen i denna övergång. En annan förskollärare sa att de har lärarrum tillsammans med lärarna så de pratar mycket om barnen som ska vidare upp till årskurs 1. Vidare förklarar hon att de alltid har en

grovplanering och pedagogiska planeringar som alla lärare har möjlighet att ta del av så de vet vad barnen har fått lära sig i förskoleklassen. Båda förskollärarna lyfter att de samarbetar gott med lärarna i årskurs 1-3 samt fritidspedagoger, de är ett arbetslag som strävar åt samma håll men gör detta i praktiken på olika sätt beroende på åldern ens klass har. En annan förskollärare lyfte att deras samarbete upp till årskurs 1 varierar beroende på lärarens intentioner, ibland sker det mer samarbete och ibland mindre.

Stina berättar hur hon arbetar:

Jag jobbar ju i ettan då men jag märker ju också att vi har mycket lek även om det är mer att sitta i bänken ... väldigt mycket lekbaserad undervisning i det och det är ju så härligt för då har ju lärarna tagit sig an vårt sätt, förskolans pedagogik, på ett bra sätt tycker jag. Kombinerat med lite mer skolarbete som skolifierat.

4.5 Sammanfattande analys

Studiens resultat kommer som nämnts tidigare att analyseras utifrån centrala begrepp i det sociokulturella perspektivet och utvecklingspedagogiken vilka är *situerat lärande*, *scaffolding*, *lärandets akt och objekt* samt *metakognitiva samtal*.

Resultatet visade att uppfattningen på lek i relation till undervisning skiljer sig åt. Någon förskollärare ser lek och undervisning som två olika saker där lek ibland kan integreras i undervisning annars är den mer kopplad till raster och pausaktivitet. Några andra förskollärare ser lek och undervisning integrerat med varandra där det kan förekomma fri lek men alltid lek i undervisning. Resultatet visar att förskollärarna gemensamt tycker att lek har en mycket betydelsefull roll i förskoleklassens verksamhet där barn får bearbeta sina erfarenheter, de får träna turtagning, lära känna varandra, ta till sig kunskap och så vidare. Allt detta är olika förmågor, vilket en förskollärare sa är något du inte kan träna själv utan du är i behov av andra människor. Utifrån det sociokulturella perspektivet kan man se detta i relation till *scaffolding* som betyder att man tar stöd och hjälp av varandra för att nå sitt mål. För att förtydliga det lyfts exemplet om axelkompisar, det du inte vågar själv vågar du kanske tillsammans med någon annan. Det kan man ta vidare till den proximala utvecklingszonen som scaffolding är en del av, att det du inte kan själv, kan du tillsammans med någon annan träna på för att slutligen

klara av det själv. Detta lyfts fram i ett exempel om ett barn som behöver hjälp av en vuxen för att ta sig in i leken där den vuxne först är med för att sedan succesivt dra sig tillbaka så att barnet till slut vågar leka själv.

Resultatet lyfter också fram lekens betydelse i främjandet av sociala förmågor i förskoleklassens verksamhet där grunden är att utgå från att stärka individen och gruppen. Detta synliggörs tydligt i resultatet genom *metakognitiva samtal* där barn får utvärdera, reflektera, analysera och prata om olika aktuella situationer, både i lek i undervisning och fri lek, alltså under hela dagen. Det lyfts i resultatet exempel på frågor detta samtal kan utgå från. Hur gick det egentligen i gårdagens lek? Får alla vara med och leka? Detta kan skapa en förståelse hos barn där de lär sig förstå andra människors perspektiv i relation till sitt eget. Varför uppfattar vi inte det på samma sätt?

I resultatet går det att utläsa att alla förskollärare tycker det är viktigt att få en överblick av vad förskolorna har arbetat med och hur de har arbetat. En förskollärare säger att detta är viktigt för det behövs lite igenkänningsfaktorer för barn men det är även viktigt för förskollärarna då de ska planera nya undervisningstillfällen. De behöver veta vad som har gjorts i förskolan för att kunna planera hur de ska göra, *lärandets akt*, för att ta barnets lärande om det aktuella *lärandeobjektet* vidare. Resultatet visar på att lärandemiljöerna är varierande hos alla förskollärare men gemensamt är att alla till viss del arbetar utifrån ett *situerat lärande* vilket innebär att det man ska lära om, *lärandets objekt*, lärs om i en passande miljö. Ska du lära om träd, då är det passande att vara i skogen. Ska du lära om bokstäver och siffror kan du leka fram undervisning i ett café där du skriver menyer och handlar med pengar. Avslutningsvis kan man se lek på olika sätt utifrån begreppen *lärandets akt och objekt*, det beror på vilka ”glasögon” det synliggörs genom. Lek som *lärandets objekt* innebär att man lär om lek, hur man leker. I det utvecklas samtidigt sociala förmågor genom att barn kommunicerar med varandra och skapar förståelse för varandra. I lek som *lärandets akt* är lek ett verktyg som används för att lära om ett specifikt ämne, även här utvecklas sociala förmågor genom kommunikation och samarbete.

5. Diskussion

I detta avsnitt kommer studien diskuteras där resultatet i relation till syfte, frågeställningar och tidigare forskning kommer att sammanvävas och bilda en helhet. Avslutningsvis följer några ord som summerar studien och förslag på vidare forskning ges.

5.1 Resultatdiskussion

Syftet med denna studie är att beforska hur lek och undervisning integreras tillsammans i förskoleklassens verksamhet samt om samverkan mellan förskola, förskoleklass och skola har en betydande roll i undervisning. Vidare kommer det att undersökas hur förskollärarna beskriver lek som ett pedagogiskt verktyg där den träder fram i dagens undervisning i förskoleklass. Följande frågeställningar ligger till grund för studien: *Vilka uppfattningar har förskollärarna om relationen mellan lek, lärande och undervisning i övergången mellan förskola och skola? Hur beskriver förskollärarna att de praktiskt använder sig av lek som ett pedagogiskt verktyg i förskoleklassens undervisning?*

5.1.1 Lekens betydelse i undervisning

Resultatet pekar på att lek har betydelse för utveckling av sociala förmågor och det kunskapsmässiga då förskollärarna på olika sätt skildrar detta i sina berättelser där de beskriver hur de använder sig av lek som ett pedagogiskt verktyg. Några förskollärare ser lek som ett pedagogiskt verktyg då undervisning om ett utvalt ämne sker genom lek medan några förskollärare ser lek som något barn får ta del av på sin fria tid eller som en pausaktivitet i undervisning. ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) talar om att lek är ett tillvägagångssätt som kan användas för att ta till sig kunskaper om något specifikt ämne men också att barn genom lek har möjlighet att träna och utveckla social kompetens (ObedAullah Alharbi & Mohsen Alzahrani, 2020). Förskollärarna beskriver att lek är viktig för kunskapsintagande men säger att fokus ligger på sociala förmågor. Att stärka individen och gruppen för att skapa en sammanhållning då de ska tillbringa flera år tillsammans och ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) säger att i lekbaserad undervisning är lek en central del då det bidrar till engagemang och ökad motivation för att lära, vilket gynnar kommande skolgång (ObedAullah

Alharbi & Mohsen Alzahrani, 2020). Lekbaserad undervisning framkommer genom att övervägande av förskollärare inte använder böcker i undervisning utan lek blir det pedagogiska verktyget för att ta till sig kunskap om matte, svenska, siffror och bokstäver. Det framkommer också att i lekbaserad undervisning när ett ämne fokuseras tränar barn sociala förmågor automatiskt genom samarbete med andra och får ta del av varandras erfarenheter om lärandeobjektet. Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2008) förtydligar att barn socialiserar sig och skapar nya relationer genom att hjälpas åt och samarbeta i lek. Resultatet visar även på det motsatta då det framkommer att i skolifierad undervisning, när ett ämne fokuseras, så tränas inte det sociala automatiskt när lek inte används som ett pedagogiskt verktyg i undervisning. Lek används då mer som aktivitet för att ta en paus i undervisningen. Kan lärarens kompetens om undervisning genom lek ha en betydelse för användandet av lek som ett pedagogiskt verktyg? ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) säger att det är viktigt att lärare erbjuds kompetensutveckling för att kunna undervisa genom ämnet lek.

I resultatet framkom att när förskollärare ska välja ämne tas elevdemokrati in i kombination med vad styrdokument säger, vilket förskollärare måste ta hänsyn till. Pramling och Wallerstedt (2019) säger att undervisningstillfällena i lekbaserad undervisning ska planeras av en lyhörd och uppmärksam pedagog. Denna ska ta tillvara barns vardagliga lek i relation till det pedagogiska arbetet som grundar sig i verksamhetens styrdokument. Det är något även Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2003) betonar som en grundpelare i utvecklingspedagogiken, att utgå från barns intressen och tidigare erfarenheter (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003). I motsats till lekbaserad undervisning finns skolifierad undervisningsform vilket förskollärarna svarar att de har ett starkt motstånd till. I resultatet pekade däremot en förskollärares svar åt ett håll där det tyder på en mer skolifierad undervisning. Det framkommer genom att denna förskoleklass utgår från förskolläraren, det är den som bestämmer vad lektionen ska innehålla där barns initiativ plockas in i efterhand, vid tillfälle. Det framkom däremot att barns intressen är viktigt att ta tillvara så att undervisningen blir intressant och rolig.

Resultatet visar också att skolifierad undervisning vanligtvis är instruktionsbaserad med inslag av pausaktivitet i form av lek och rörelse. Vidare säger Ackesjö och Persson (2010) att i skolifierad undervisning är dagen planerad i schema och klassrummet är möblerat utifrån en mer skolifierad form med bänkar (Ackesjö & Persson, 2010). Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2008) menar på att barn ständigt är aktiva, de behöver få möjlighet att röra på sig vilket lek bidrar till men enligt Ackesjö och Persson (2010) begränsas lek i ett klassrum som är möblerat med bänkar, likt skolans, vilket resultatet synliggjorde att en förskoleklass har. Resterande förskollärare i intervjuerna erbjöd barn i förskoleklass en miljö som är uppbyggd för att genom lek lära om ett tänkt lärandeobjekt där klassrummet inte var fullt av möbler och begränsade barns rörelse. Ett exempel som framkommer är att lärande om siffror och bokstäver kan ske genom ett uppbyggt café i klassrummet. Vidare lyfts ett temaarbete om hösten där en förskoleklass fokuserade på träd. I detta arbete besöktes skogen för att uppleva träden i verkligheten vilket är ett situerat lärande som Säljö (2014) säger stöttar individens lärande. Alatalo (2017) säger att något som gynnar barns lärande är när det sociala mötet sker i kombination med den aktuella miljön för lärandeobjektet och barns erfarenheter (Alatalo, 2017).

Något resultatet pekade på var att det fanns en okunskap om lekresponsiv undervisning. Hälften av förskollärarna, de två äldsta, hade hört talas om begreppet men det var inget som deras verksamhet byggde sin undervisning utifrån helt och hållet. Det framkom dock en början till lekresponsiv undervisning då de två ovanstående förskollärarna ser lek och undervisning som ett och inte särskiljer dessa begrepp under förskoleklassens dag. Förskollärarna var inte främmande att delta och följa barn i lek där de medverkar med ett ömsesidigt förhållande, att barn och förskollärare integrerar med varandra. Detta är en av grunderna som Pramling och Wallerstedt (2019) talar om i lekresponsiv undervisning. Stanton-Chapman (2015) lyfter vikten av att lärare besitter erfarenhet av när det är läge att träda in i en lek för att inte fördärva eller avbryta det barnen har i gång. Detta talar Pramling och Wallerstedt (2019) om genom begreppet alteritet, att lek kan ta en ny riktning och vid den nya riktning av lek är det betydelsefullt att alla som deltar är med på denna vändning annars finns det en risk att den aktuella leken avslutas (Pramling & Wallerstedt, 2019). I studien framkom ett praktiskt exempel där

förskollärarna deltog i en cafélek och följde barnen i leken. Leken utvecklas till att barnen ville skriva en meny till caféet där förskolläraren med sin lyhördhet stöttade barnen i sitt lärande om bokstäver genom att vara deltagande i den nya leken, att skapa en meny.

Lek som ett pedagogiskt verktyg har framkommit på olika sätt hos förskollärarna där förståelse av begreppen lek och undervisning skiljer sig åt. Mest framträdande är två synsätt. Det första är där lek får en central roll och blir synlig under hela dagen, i relation till det andra där lek mer träder fram vid specifika tillfällen och därmed särskiljs från undervisning. Tre olika perspektiv på hur man kan tolka sin roll som förskollärare lyfts fram av Ackesjö (2016) och sätt i relation till resultatet pekar det på något liknande. Övervägande kan en koppling mellan de flesta förskollärare och annanhet ses där Ackesjö (2016) lyfter fram att annanhet utgår mer från att hitta sin plats i skolans värld än innehållskunskap. En av förskollärarna drar en starkare koppling till ett skolifierat perspektiv. Ackesjö (2016) förklarar att det innebär att dagen är mer kopplat till skolliknande arbetssätt. Ambivalens är det tredje perspektivet som innebär att man är osäker på hur man ska tolka sin roll som förskollärare i denna skolform (Ackesjö, 2016). Det framkommer att förskollärarna tolkar sitt uppdrag på olika sätt men de alla står ändå starka i sin tro om att det är ett bra arbetssätt. Ingen av förskollärarna visar på en osäkerhet i hur de tolkar sitt uppdrag som förskollärare i förskoleklass. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet skriver att undervisning i förskoleklass ska genomsyras av lek (Skolverket, 2019) men hur det praktiskt ska genomföras är upp till varje förskollärare. Vidare säger Somolanji Tokić och Borovac (2020) att om undervisning tenderar att luta åt skolifierad får inte lek den plats den är berättigad till i förskoleklass (Somolanji Tokić & Borovac, 2020) och i resultatet framkommer två markant skilda undervisningsformer där lekens plats framträder olika mycket.

5.1.2 Lekens betydelse i utveckling av sociala förmågor

Det som framträdde starkt i resultatet var hur mycket alla förskollärare arbetar med sociala förmågor för att stärka individen men även den nya gruppen som förskoleklass utgör. Tatalović Vorkapić och Katić (2015) menar att för att kunna skapa sig en plats i gruppen är det viktigt att ha en förståelse för att alla är olika med olika personligheter

och att vi har olika uppfattningar (Tatalović Vorkapić & Katić, 2015). I resultatet framkommer det att förskollärarna inte vill att så mycket ska vila på enskilda barn utan undervisning ska bygga på ett sociokulturellt förhållningssätt, att vi lär av och med hjälp av varandra. Förskollärarna problematiserar själva detta genom att om för mycket läggs på enskilda barn så kan det leda till tappad motivation vilket kan göra att de inte uppnår skolans kunskapskrav. För att minimera denna risk framkommer det av förskollärarna att använda sig av och ta stöd i klasskamrater vilket i resultatet nämns som axelkompisar respektive dragare. Säljö (2014) hävdar att det krävs att alla deltagare visar engagemang och deltar aktivt för att ett kooperativt lärande i undervisningssituationer med flera deltagare ska bli möjligt och Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2008) menar på att barn har i lek möjlighet att skapa nya relationer genom att samarbeta och hjälpa åt.

I resultatet framkommer det att sociala förmågor kan tränas som ett rent ämne i förskoleklass. Det framkommer också att det tränas automatiskt i lekbaserad undervisning där fokus ligger på att lära om ett specifikt ämne så som matte och svenska. En förskollärare gav ett praktiskt exempel på detta. I en undervisningssituation behandlade de ämnet värdegrund där fokus låg på att samtala om lek och om alla barn får vara med i lek. En teater som spelar upp olika scenarion i kombination med frågor som ”hur gör vi?”, ”får alla vara med och leka?” ledde till ett metakognitivt samtal mellan alla barn och lärare. Lek kan i denna situation ses som *lärandets akt* då barn får ta del av ämnet värdegrund genom lek. Plockas ämnet värdegrund bort, alltså lärandets objekt, blir lek i denna situation teater som symboliserar det nya objektet. Teatern i sig ger barn möjlighet att lära om hur man spelar teater. Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2003) lyfter att lärare ska rikta barns medvetenhet mot det tänkta lärandeobjektet och där har kommunikation en stor betydelse, att tänka och tala om sitt lärande. Pramling och Wallerstedt (2019) säger även att lyssna är av vikt i denna kommunikation då alla kan ha olika uppfattningar om ett och samma objekt (Pramling & Wallerstedt, 2019). Ett begrepp för att sammanfatta denna kommunikation är metakognitiva samtal som lyfts fram som en grund i utvecklingspedagogiken. Vidare sägs att i dessa metakognitiva samtal berikas barn med fler uppfattningar om

lärandeobjektet (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2008) och i samma samtal tränas även sociala förmågor genom att barn får träna turtagning och lyssna på varandra (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003).

Resultatet pekar på att lek i undervisning har en stark koppling till sociala förmågor för att skapa en grupp med en vi-känsla där varje individ är trygg och vågar vara sig själv. För att bygga starka relationer i en grupp är det betydelsefullt att lära känna varandra redan från början vilket en förskollärare ger exempel på genom en lek där både barn och förskollärare medverkar. Denna lek bidrar till mycket skratt och kallas för lakansleken där syftet är att lära sig varandras namn. Denna lek kan ses om en didaktisk lek vilket Tatalović Vorkapić och Katić (2015) säger är en lek som innebär att den bygger på ett ramverk med förutbestämda regler (Tatalović Vorkapić & Katić, 2015). ObedAullah Alharbi och Mohsen Alzahrani (2020) lyfter vikten av att bygga starka relationer vilket barn gör i vardagliga aktiviteter där de umgås med kamrater och vuxna. Detta poängterar även Asplund Carlsson och Pramling Samuelsson (2008) då de menar att en grundläggande faktor i lek är glädje för att främja barns mående både socialt, emotionellt och kognitivt.

Sammanfattningsvis visar resultatet på att lek framträder i förskoleklassens undervisning på många olika sätt. Det alla förskollärare gemensamt lyfter är den sociala grunden och dess betydelse för individen och kommande skolgång. En förskollärare uttrycker sig specifikt:

”Vilket är egentligen viktigast att lägga fokus på i förskoleklassen? Har du inte tryggheten kan du inte göra det andra, att lära sig siffror och bokstäver.”

5.1.3 Samverkan som främjar förskoleklassens undervisning

Förskoleklass bör verka som en mjuk övergång mellan förskola och skola. En ny arena för barn där lite av förskolans kultur integreras med skolans kultur i en ny skolform. De båda komponenterna, förskola och skola, behöver sammanstråla för att denna skolform ska fungera optimalt (Ackesjö, 2016). I resultatet framkommer övervägande att det finns en samverkan mellan förskola och förskoleklass samt förskoleklass och årskurs 1. I den första övergången, förskola till förskoleklass, får majoriteten av förskollärarna i

förskoleklass veta vad förskolan har arbetat med, hur de har arbetet och vad barnen är intresserade av. I den andra övergången, förskoleklass till årskurs 1 framkommer samverkan i olika former. Det lyfts exempel på samverkan i den andra övergången vilket är att en förskollärare följer med upp i årskurs 1 samt att läraren får ta del av grovplaneringar och pedagogiska planeringar. Resultatet visar på att det sker individuella överlämningsamtal mellan förskolan och förskoleklass vilket styrker individen i undervisningen genom att förskolläraren kan möta barnet med ett anpassat förhållningssätt beroende på barns behov. Säljö (2014) talar om den proximala utvecklingszonen som innebär att läraren möter barnet på dess befintliga kunskapsnivå och genom scaffolding agerar läraren som ett fysiskt eller intellektuellt stöd för att barn ska uppnå ett nytt lärande (Säljö, 2014) vilket blir synligt i ovanstående resultat.

En förskollärares svar skiljde sig från de övriga då det framkommer att de har individuella överlämningsamtal om barn från förskola till förskoleklass men har ingen samverkan gällande undervisning. Hur kan denna obefintliga samverkan om vad barn har fått ta del av på förskolan påverka undervisning i förskoleklass? Kan det leda till upprepning i undervisning? Ackesjö (2016) talar om att upprepning i årskurs 1 kan ske om ingen samverkan finns mellan skolformerna. Kan detta gälla även från förskola till förskoleklass? I resultatet framkommer att viss upprepning sker och behöver ske i undervisning i förskoleklass med syfte att barn ska finna igenkänningsfaktorer från förskolan. Vidare pekar resultatet på att detta stärker varje barn då lärare kan plocka upp detaljer från vardera förskolas undervisning och kan genom detta göra barn delaktiga i den nya gruppen.

Resultatet visar på att samtliga förskollärare mer eller mindre har lek i sin undervisning på olika vis. Några förskollärare integrerar lek under hela dagen och några vid specifika tillfällen. Vidare pekar resultatet på att barn i förskoleklass får ta del av skolans kultur genom att exempelvis träna på bokstäver och siffror, på olika sätt. De får även träna på att hålla fokus under längre stunder. Ackesjö och Persson (2010) säger att om denna bro ska fungera optimalt krävs det att undervisning i förskoleklass ger utrymme till både förskolan och skolans kultur (Ackesjö & Persson, 2010). I resultatet framkommer detta genom lek från förskolan och att man fokuserar mer ämnesinriktat från skolan.

5.2 Slutsats

Följande slutsats har framkommit i relation till studiens forskningsfrågor, vilka är följande: *Vilka uppfattningar har förskollärarna om relationen mellan lek, lärande och undervisning i övergången mellan förskola och skola? Hur beskriver förskollärarna att de praktiskt använder sig av lek som ett pedagogiskt verktyg i förskoleklassens undervisning?*

Relationen mellan lek, lärande och undervisning är något som det framkommer att alla förskollärare har en uppfattning om. Hur förskollärare väljer att bedriva undervisning i förskoleklass grundar sig i denna uppfattning. Lek är mycket framträdande i förskoleklassens undervisning men blir synlig och används som ett pedagogiskt verktyg på olika sätt för att stärka både sociala förmågor och kunskapsmässigt. Även om denna studies resultat mest fokuserar sociala förmågor är fortfarande ämneskunskaper betydelsefullt att få ta del av i förskoleklass. Det framkommer att barn bör ges möjlighet att utforska olika ämnen i förskoleklassens undervisning men att det kan göras på ett lekfullt sätt vilket visar på en övergång där förskoleklass tar förskolan och skolans kultur i beaktning. Samverkan mellan förskola och skola är viktigt då förskollärarna i förskoleklass bör veta vad förskolan har jobbat med för att ta barns lärande vidare men även erbjuda barn igenkänningsfaktorer för att friska upp minnet och lyfta varje barn. Övergången mellan förskoleklass och skola är även denna viktig då lärarna i årskurs 1 vill fortsätta bidra till barns utveckling utifrån deras befintliga nivå i olika ämnen.

I skolifierad undervisning särskiljs begreppen lek och undervisning där lek mer förekommer som en pausaktivitet än som ett pedagogiskt verktyg. Förskollärare som väljer att bedriva sin undervisning utifrån en lekbaserad form integrerar lek och undervisning där lek används som ett pedagogiskt verktyg för att ta till sig kunskap. Lärande är något som sker under hela dagen, i både skolifierad -och lekbaserad undervisning men vad som har lärts uppfattas inte om inte någon, i detta fall, en pedagog gör det synligt för barnen. Resultatet pekar på att lekbaserad undervisning är starkt framträdande där lek bildar ett pedagogiskt verktyg som du kan använda för att träna sociala förmågor och utveckla ämneskunskaper. Att arbeta med sociala förmågor kan ske både omedvetet och medvetet och stärker både barn och grupp om lek integreras i

undervisning. Det är viktigt då förskoleklass utgör grunden för många år tillsammans i skolans värld. Är du trygg i dig själv och gruppen har du lättare för att ta till dig kunskap i kommande skolgång. I denna studie synliggörs det att lek är en central del i förskoleklassens verksamhet.

5.2.1 Vidare forskning

Under arbetet med föreliggande studie har förskollärarens roll och vilken kompetens de besitter samt bör besitta berörts. Alla förskollärare är verksamma i förskoleklass idag, ändå synliggörs en markant skillnad i förståelsen av hur man undervisar genom lek och innebörden av det. Varför denna skillnad? Det vore intressant att beforska djupare.

Vidare hade miljöns betydelse varit intressant att beforska djupare. Denna studie har visat att miljö har betydelse för hur undervisning sker genom lek i förskoleklass. Miljöaspekten kan ses i ett större sammanhang än bara hur klassrummet är uppbyggt. Vad händer med undervisning om det inte är en inspirerande och rolig miljö? Hur används miljön? Hur lyfts den fram av förskolläraren? Vilken påverkan har miljön och förskollärarens engagemang för att tillsammans skapa en lärorik undervisning?

Referenslista

Ackesjö, H. (2016). *Övergångar mellan skolformer – kontinuitet och progression från förskola till skola*. 1 uppl., Stockholm: Liber.

Ackesjö, H. & Persson, S. (2010). Skolförberedelse i förskoleklass. Att vara lärare-i-relation i gränslandet. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 15(2/3), ss 142-163. <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:375951/FULLTEXT01.pdf> [2021-09-13].

Alatalo, T. (2017). ”Kalle du kan ju läsa!” Förskoleklasslärare synliggör förskoleklasslevers skriftspråksutveckling. *Nordic Journal of Literacy Research*, 3, ss. 1-18. <http://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:1064188/FULLTEXT01.pdf> [2021-09-17].

Asplund Carlsson, M. & Pramling Samuelsson, I. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogiks teori*. 1 uppl., Stockholm: Liber.

Asplund Carlsson, M. & Pramling Samuelsson, I. (2008) The playing Learning Child – towards a pedagogy of early childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 52(6), ss. 623-641. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00313830802497265?needAccess=true> [2021-09-15].

Back, C. & Berterö, C. (2019). Interpretativ fenomenologisk analys. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 3 uppl., Stockholm: Liber, ss. 165 – 178.

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Löfdahl, A. (2014). God forskningsed – regelverk och etiska förhållningssätt. I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1 uppl., Stockholm: Liber, ss. 32–44.

ObedAullah Alharbi, M. & Mohsen Alzahrani, M. (2020). The Importance of Learning Through Play in Early Childhood Education: Reflection on The Bold Beginnings Report. *International Journal of the Whole Child*, 5(4), ss.9-17. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1286551.pdf> [2021-09-13].

Pramling, N. & Wallerstedt, C. (2019). Lekresponsiv undervisning- ett undervisningsbegrepp och en didaktik i förskolan. *Forskning om undervisning och lärande*, 1(7), ss.7-22. https://forskul.se/wp-content/uploads/2019/03/ForskUL_vol7_nr1_2019_s7-22.pdf [2021-09-13].

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (reviderad 2019)*. Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/publikationer?id=4206> [2021-09-10].

Somolanji Tokić, I. & Borovac, T. (2020). Children's symbolic play during the transition to school. *International Journal of Early Years Education*, 28(3), ss. 232-245. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.hkr.se/doi/epub/10.1080/09669760.2020.1814210?needAccess=true> [2021-09-20].

Stanton-Chapman, L. (2015). Promoting Positive Peer Interactions in the Preschool Classroom: The Role and the Responsibility of the Teacher in Supporting Children's Sociodramatic Play. *Early Childhood Education Journal*, (43), ss. 99-107. <https://link->

springer-com.ezproxy.hkr.se/content/pdf/10.1007/s10643-014-0635-8.pdf [2021-09-17].

Statsrådsberedningen. (2021). *En tioårig grundskola – Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan* (SOU: 2021:33). Stockholm: Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/499ae9/contentassets/f0785293473f4488ad7132aa06fbb1a1/en-tioarig-grundskola-sou-202133> [2021-09-10].

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. 1 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Tatalović Vorkapić, S. & Katić, V. (2015). How Students of Preschool Education Perceive Their Play Competences – An Analysis of Their Involvement in Children's Play. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 5(1), ss. 111-130. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1128964.pdf> [2021-09-20].

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningsed*.

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2021-09-13].

Bilagor

Bilaga 1 – Missivbrev

2021-09-22 sida 1/2

Förfrågan om deltagande i en studie kring lekens betydelse i undervisningen med fokus på förskoleklassen.

Hej!

Vi heter Jessica Liljegren och Ida Lindström. Vi går sista året på förskolläraryrket vid Högskolan Kristianstad och ska nu ta oss an det slutgiltiga examensarbetet. Vi har erfarit olika arbetssätt i förskoleklassens undervisning, därför har ett intresse om lekens betydelse väckts. Vi vill undersöka hur leken träder fram i förskoleklassens undervisning och hur förskollärarna använder leken som ett pedagogiskt verktyg. Av denna anledning är vi angelägna att få intervjua förskollärare som har ett antal års erfarenhet av förskoleklassen samt är verksamma i denna skolform nu.

Med tanke på dagens läge med covid-19 är vi forskare flexibla i frågan om plats för intervju. Vi kommer gärna till er skola men vi är också öppna för att genomföra intervjun digitalt via plattformen zoom eller google meet. Intervjun kommer att filmas och ljud inspelas och beräknas att ta ca 40 minuter. Ditt deltagande i forskningen är frivilligt och du har rätt att avbryta din intervju samt medverka när du vill.

Vi kommer ta Högskolan Kristianstads lag om konfidentialitet (GDPR) i beaktning. Ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt vilket innebär att både din arbetsplats och din identitet kommer att hållas hemlig där endast forskare, handledare samt examinator kommer att ha möjlighet att ta del av denna information. Resultatet som framkommer vid denna intervju kommer endast att användas till vårt examensarbete och efter avslutad forskning kommer all överbliven information att raderas.

Känner ni att det här är en forskning som intresserar er är ni varmt välkommen att delta! Vi kommer att skicka med en samtyckesblankett som vi vore tacksamma om ni fyllt i inför intervjun. Vi planerar att genomföra intervjuerna v. 39-40. Vi ser fram emot ert deltagande!

Vid frågor är ni välkommen att kontakta oss eller vår handledare:

Jessica Liljegren

Student

jessi.liljegren@gmail.com

Katarina Johansson

Handledare Högskolan Kristianstad

Katarina.johansson@hkr.se

Ida Lindström

Student

ida.lindstrom0039@stud.hkr.se

Samtycke till deltagande i en studie kring lekens betydelse i undervisningen med fokus på förskoleklassen.

- JA! Jag har tagit del av informationen ovan.

- Jag samtycker till att deltaga i er studie som kommer att innefatta en intervju med film- och ljudupptagning.

Härmed ger jag mitt samtycke till att deltaga i studien som fokuserar lekens betydelse i förskoleklassens undervisning och är införstådd med informationen som angivits.

Namn

Namnförtydligande

Ort och datum

Student underskrift

Student underskrift

Ort och datum

Ort och datum

Bilaga 3 – Intervjufrågor

Namn:

Ålder:

Hur många år du har varit verksam i förskoleklassen:

Lek

1. Hur tolkar du begreppet lek?
2. Vilken roll intar du som pedagog i lek?
3. Hur mycket utrymme ges till lek under en dag i er verksamhet?
4. Använder ni lek i undervisningen?
om ja:
  - Vilken betydelse anser ni att lek har i undervisningen?
  - Kan du ge ett praktiskt exempel på hur ni gör detta?om nej:
  - Varför inte, kan ni utveckla era tankar?

Undervisning

5. Hur sker undervisning i er förskoleklass?
  - Hur ser ni på begreppen lekresponsiv, lekbaserad samt skolifierad undervisning?
6. Läroplanen talar bland annat om undervisning i två olika delar, ämnesorienterat och sociala kompetenser. Hur gör ni i praktiken för att uppfylla detta?

7. Förskoleklassen ska ses som en bro mellan förskola och skola. Hur ser man denna så kallade bro i er undervisning i förskoleklass? Hur integrerar ni både förskolan och skolans kultur i er undervisning i förskoleklass?
8. Hur ser du på att skolan ska bli 10-årig och att förskoleklass då blir nya årskurs 1?

Avslutande fråga

9. Har du något att tillägga som du inte fått möjlighet att säga?